Első- és másodrendű nők.

Írta: Szilágyi Géza.

Nagy embereknek a leghíresebb és leggyakrabban idézett mondásai nem mindig egyúttal a legértékesebb és a legtartalmasabb kijelentéseik is. A legnagyobb fajsúlyú nyilatkozatok olyan nehezek, hogy legtöbbször sehogysem kelhetnek szárnyra, míg a tetszetős formájú ürességek olyan pehelykönnyük, hogy mihelyt valamilyen kedvező szél fölkapja őket, egy-kettőre bejárják a föld kerekségét.

Braun Lily, a nemrég elhunyt arisztokrata származású szocialista Írónő, a német nőmozgalomnak sokat dicsért és sokat ócsárolt, nagyon ismert alakja, kétségtelenül értékes egyéniség volt. De bármennyire becsüljük is, érdemeinek elismerő értékelése meg nem akadályozhat abban, hogy kereken ki ne mondjuk, milyen bántóan tartalmatlan és egyoldalúan igaztalan az a mondása, amelyet legtöbbször emlegettek, valahányszor Braun Lilyről szó esett. Ez a nagyszabású nő sok, sűrű tartalmú, vitathatatlanul igaz és örvendetesen elfogulatlan dolgot is írt és mondott. De egyetlenegy kijelentése sem hallatszott olyan harsánynak és hatolt olyan messzire, egyetlenegy nyilatkozata sem ragadt mecj annyira a kortársak befogadó emlékezetében, mint az a mondása, amellyel egymásnak alárendelt két osztállyá akarta elkülöníteni a női nemet.

Egy feminista gyűlésen történt, hogy Braun Lily szembeállította a nők munkatermelését az anyasággal. Nemcsak hogy az anyaságot elébe helyezte mindenfajta női munkának, hanem még jóval tovább is ment. Az anyaságot, csakis az anyaságot tette meg női értékmérővé és ennek a felfogásának minden következését levonva, nem átallotta elharsogni:

— Az a nő, akinek gyermeke nincsen, csak másodrendű nő!

Szinte mellékes, hogy ez a nyilatkozat a legsértőbb tapintatlanság volt olyan gyülekezetben, ahol jócskán akadt gyermektelen leány és asszony is. A tapintatlanság könnyen megbocsátható, ha igazságnak a szolgálatában esett meg. Itt azonban a tapintatlanságot a legkirívóbb igaztalanság tetézte, annál is veszedelmesebb igaztalanság, mert alkalmas volt arra, hogy a konzervatív maradiak táborában ütőkártyának használják föl a feminizmussal szemben. Ez meg is történt és azon a parton, ahol más női hivatást nem akarnak elismerni, mint éppen az anyaságot, sokszor és szívesen hivatkoztak arra, hogy maga egy híres és tekintélyes feminista-vezér marasztalta másodrendűségben a gyermektelen nőket.

Pedig erre a »feminista-vezérre« ebben az esetben egyáltalában nem lehet hivatkozni, minthogy a badarság akkor sem válik okossággá, ha tekintélynek az ajkáról hangzik el. Braun Lily: mondta, a kitűnő Braun Lily! — hajtogatják a helyeslőn idézők. Hát aztán? Homérosz is szundikált néha és a kitűnő Braun Lilyt a kitűnősége sem óvhatta meg attól, hogy olykor ne vetemedjék ostobaságokra is.

Az anyaság nagy és szent dolog, sőt — nem bár nom — talán a legnagyobb, legdicsőbb, legszentebb dolog, de nem arra való, hogy becsmérlésnek, lekicsinylésnek legyen az eszköze, Braun Lily pedig erre használta fel, amikor a gyermektelen nőket, akik nem részesei az anyaságnak, másodrendűekké fokozta le.

Vannak, akik azt állítják, hogy az anyaság nem csupán állapot, hanem kötelesség is, akik az emberszaporítás céljáért hevülő fanatizmusukban azt hirdetik, hogy minden nő voltaképen csak azért születik a világra, hogy anyává váljék. E sorok írójának ezzel a dogmával szemben eretnek ugyan a felfogása, ennek a kötelességnek föltettem, bármilyen körülmények között fennálló voltát nem hajlandó elismerni, de azt mégis megértené, ha helyeselni nem is helyeselné, hogy a minden nőtől anyaságot követelők másodrendűségbe taszítanák le azokat a nőket, akik szándékosan kivonják magukat az anyaság alól, akik nem akarnak anyákká lenni.

De Braun Lily ezzel nem érte be. ő nemcsak azokra tekint le fensőbbséges megvetéssel, akik nem akartak anyaságot vállalni, hanem azokra is, akik nem tudták vállalni. Csak a tényeket nézi, már az okokat nem fürkészi és a különféle okokhoz képest nem tesz különbséget. Ha Valamely nőnek nincs gyermeke, Braun Lily mindjárt készen van meg; nem fölebbezhető ítéletével: bármi is az oka a nő gyermektelenségének, akár szándékos ez a meddőség, akár nem, akár a nőtől függ, akár rajta kívül álló tényezőktől, az a nő másodrendű nő.

Ezúttal ne beszéljünk a szándékos meddőségről. Ez is korántsem intézhető el mindig a gonoszságnak hamarosan és sokszor igen könnyelműen megállapított motívumával és bizonyára nem egyszer rendkívül komoly meg nagyon is figyelembe veendő okai lehetnek. Most csak azzal a gyermektelenséggel foglalkozzunk, amelynek nem maga a gyermektelen nő az oka. A Braun Lily-fajta ítéletek azon a ki nem mondott, de magából az ítéletből világosan kiütköző felfogáson alapulnak, hogy a nő gyermektelenségének vagy a nő szándékos meddősége — tehát Braun Lily szerint lelki defektusa — vagy pedig testi alkalmatlansága — tehát fizikai defektusa — az oka, akár ez, akár amaz pedig másodrendűségnek a jele és a bizonyítéka. De ez a feltevés — nincs rá enyhébb szó— szánalomraméltó vakságról tanúskodik. Aki a nőket ismeri és aki megfordult az élet utcáiban, nemcsak hogy tudhatja, hanem kell is tudnia, hogy tömérdek olyan nő akad, ;a ki akarna is gyermeket, tudná is a világra hozni, tehát sem lelki, sem testi defektus nem fedezhető fel rajta, de azért mégsem jut gyermekhez. Manap úgyanis talán már a kisdedóvók apró népe is tisztában van azzal az élettani igazsággal, hogy az anyaság megfelelő apaság előzetes hozzájárulása nélkül el nem képzelhető. Ahol tehát a gyermektelenségnek a fanatikus felfogás szerinti bűne fenforog, ott nem mindig a nő az oka, hanem talán a férfi is; az a férfi, aki feleségét nem tudta anyai örömök boldog élvezőjévé avatni, vagy az a férfi, aki pártában hagyta a sorstól neki szánt hajadont. Tömérdek férjes asszony van, mindenképen egészséges asszony, aki férjétől kérhetné számon soha meg nem született gyermekét és tömérdek leány

van, aki az érette sorra el nem jött férfit vonhatná felelősségre, amiért a természettől épnek és termékenynek teremtett anyajelöltet nem válatta anyává is. Ezek a nők is másodrendűek volnának és csak azért, mert sokan közülük vágyaik, lelki és testi képességeik ellenére gyermektelenek maradtak, helyesebben szólva, mert gyermekteleneknek kellett maradniok?

Mit szólnánk ahhoz a férfihoz, aki férfitársait aszerint merné osztályozni, hogy apák-e vagy sem, hogy van-e gyermekük vagy nincsen? Azt hiszem, hogy azt a férfit, aki gyermektelen férfitársát másodrendű férfinak mondaná csak azért, mert nem részesült apai örömökben, futóbolondnak csúfolnák.

Amit férfiakkal szemben senki sem mer megcselekedni, az nőkkel szépben nemcsak hogy meg van engedve, hanem bizonyos körökben még helyeslő tapsra is számíthat. Hja — mondják rettenetes fölénnyel — ami a férfival szemben igazságtalanság, a nővel szemben nem az, mert a nőnek főhivatása a tajtentartás. Azt hiszem, hogy a férfinak épp olyan hivatása a fajfentartás, annál a már előbb is nyomatékosan hangoztatott oknál fogva, hogy ez a fontos ügylet tudvalevőén nem egymagán a nőn fordul meg, hanem kétségtelenül kétoldalú ügylet, amely a férfi közreműködése nélkül el sem képzelhető. Ebben az ügyletben tehát, hogy megmaradjunk a jogászi nyelv mellett, minden kötelesség nem hárítható csakis a nőre. Ha az ügyletnek nem teljesítése másodrendűvé alacsonyitja a nőt, éppen olyan másodrendűvé kell lefokoznia a férfit is. Ha a nő gyermektelensége csekélyebb értékű minőségnek a stigmája, akkor a fajfentartásra a nővel egyképpen kötelezett gyermektelen férfinél is annak kell lennie. Pedig oly badar ítélő még nem akadt, aki egyébként kiváló embert lekicsinyelt volna azért, mert nincs gyermekié.

Ha a nő csakis gyermekszülő gép volna, akkor ennek a gépnek kellőképpen nem működése elég ok volna arra, hogy a tökéletlenül működő gépről rosszaló és elítélő véleményt mondjunk. De éppen az a feminizmus immár évtizedes céltudatos munkájának egyik eredménye, hogy a nőt másnak is nézzük, mint éppen csak gyermekszülő gépnek, hogy sokfajta képességű, sokféle törekvésü, a természettől sok mindenre rendeltetett embernek tartjuk. A nőnek az anyaság eléggé meg nem becsülhető dicsősége ugyan, de ha egyéb általános emberi értékeivel rászolgált, csöppet sem kell kevesebbre becsülnünk akkor sem, amikor — nagyon sokszor nem is a mágia hibájából vagy mulasztásából — gyermeknek nem adhatott életet. A nő értéke nem csupán az esetleges anyaságától függ. Vannak anyiák, akik emellett is csak másodrendű nők és vannak gyermektelen nők, akiket elsőrendűekké avat kiválóságuk. A nőnek értékét nem fajfentartó tevékenysége szabja meg, hanem általános emberi tulajdonságai döntik el. Végtelenül szomorú, hogy egy Braun Lily — pedig feministának vallotta magát — ennek a felvilágosodott körökben már közhellyé vált igazságnak a magaslatára sohasem tudott föllendülni.